

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Пряшівський університет у Пряшеві (Словаччина)

Інститут проблем виховання НАПН України

Національна рада жінок України

Рівненський державний гуманітарний університет

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет соціальної та психологічної освіти

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Гендерний центр

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

ПРОСОЦІАЛЬНА ОСОБИСТІТЬ У ГЕНДЕРНОМУ ВИМІРІ: ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Матеріали

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Умань, 31 травня 2023 р.)

Умань
2023

Редакційна колегія:

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Тарасова Т. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту проблем виховання НАПН України;

Войтовська А. І., доктор філософії, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рецензенти:

Кочубей Т. Д., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Кулик М. О., голова Міжнародного благодійного фонду «Небайдужі»;

Каркач А. В., заступник голови ради з питань діяльності виконавчого органу, начальник управління соціального захисту населення Подільської районної ради у м. Полтава

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 14 від 31 травня 2023 року)*

Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та
П82 **прикладні аспекти** : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 31 трав. 2023 р.). Академічна доброчесність як цінність освітньо-наукової діяльності : матеріали регіонального наук.-практ. онлайн-семінару (м. Умань, 22 трав. 2023 р.) / МОН України, Пряшівський ун-т у Пряшеві (Словаччина), Ін-т проблем виховання НАПН України [та ін.] ; [редкол.: О. О. Кравченко, Н. М. Коляда, Т. В. Тарасова, А. І. Войтовська ; рец.: Т. Д. Кочубей, М. О. Кулик, А. В. Каркач]. – Умань : ЦП «Компринт», 2023. – 260 с.

ISBN 978-617-8269-56-2

До збірника увійшли матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико- методологічні та прикладні аспекти» яка відбулася 31 травня 2023 р. та регіонального науково-практичного онлайн семінару «Академічна доброчесність як цінність освітньо- наукової діяльності» який відбувся 22 травня 2023 р. в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Матеріали конференції представляють погляди дослідників та фахівців-практиків на актуальні проблеми з дотримання прав людини та гендерної рівності. В них розглядаються різні варіанти їх регулювання. Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів та аспірантів) наукові керівники

УДК 316.61:305(06)

ISBN 978-617-8269-56-2

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2023

Полехіна Вікторія Миколаївна ГУВЕРНЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	166
Поліщук Наталія Миколаївна, Коляда Назарій Ігорович ВОЛОНТЕРСЬКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН	170
Поліщук Олена Романівна ЗАСТУПНИЦТВО ЯК РІЗНОВИД ПРОСОЦІАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ	173
Потьомкіна Нанулі Зурабівна СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОМФОРТУ: НАЛАШТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ФІЛЬТРА ПРОСОЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА	175
Прищепа Світлана Михайлівна СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	179
Роєнко Світлана Олександрівна, Вайссенбургер Марина Володимирівна СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ: ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ЦЕНТР НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ» ПАЛАНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ	182
Ротарь Катерина Євгеніївна. Кобець Олександр Володимирович ДО ПРОБЛЕМИ РЕАДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	185
Рябцун Сергій Сергійович ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ	188
Савченко Наталія Володимирівна ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	191
Сватенков Олександр Васильович ПОТЕНЦІАЛ ЗАКЛАДІВ ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДПОЧИНКУ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	194
Семигіна Тетяна Валеріївна РОЛЬ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	196
Сеньовська Надія Леонідівна НАШІ ЗАХИСНИЦІ: ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ	200
Скочко Максим Олександрович ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	203
Стельмашук Жанна Григорівна ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	205
Ташкінова Оксана Анатоліївна ВОЛОНТЕРСЬКЕ СЕРЦЕ МАРІУПОЛЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ Е-	208

Сеньовська Надія Леонідівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
ORCID 0000-0003-2220-1498

НАШІ ЗАХИСНИЦІ:

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Від початку цієї російсько-української війни (20 лютого 2014 року, анексії Криму) чимало українок зі зброєю в руках стали на захист нашої Батьківщини. За дев'ять років кількість жінок-військових у ЗСУ зросла у 2,5 рази (при цьому не беруть до уваги добровольців, які у 2014 році офіційно не були частиною української армії). І дуже сумно, що життя їм псують не тільки ворожі кулі, але й огидні застарілі гендерні стереотипи.

Йдеться про «уявлення про соціальні ролі для чоловіків і жінок, які базуються передусім на біологічних ознаках та проявляються через сексизм» [2, с 161]. Вони, таким чином, мають соціальну природу та є результатом культурних норм й очікувань нашого суспільства. «В умовах повномасштабного вторгнення питання гендерних стереотипів не лише не зменшилося, а й набуло нових масштабів» [1, с. 34].

У цьому контексті дуже важливою стає роль педагогів та батьків, які зобов'язані зменшити вплив негативних гендерних стереотипів на дітей і – у такий спосіб теж – віддячити нашим захисницям-жінкам, котрі на рівні з чоловіками боронять мирних українців від рашистського зла. Для цього самі вчителі повинні серйозно працювати над собою, адже (згідно з дослідженнями І. Лупан, О. Марущенко, Т. Марценюк, Н. Пасічник тощо) педагогічні працівники досі транслиють патріархальні уявлення.

Вчені (О. Вілкова, О. Кікінежді, Н. Лавриненко, М. Ткалич, О. Щотка,

В. Кравець та інші) виділяють три групи гендерних стереотипів. Вони пов'язані з психічними якостями (стереотипи маскулінності-фемінності), сімейними та професійними ролями (відповідно до статі) та статевими відмінностями у змісті праці. І, здійснюючи патріотичне виховання дітей та молоді, педагоги повинні працювати над зміною тих із них, котрі безпосередньо стосуються жінок – наших захисниць.

1. Стереотипи маскулінності-фемінності. В Україні в XXI столітті ці стереотипи були закріплені законодавчо. Маються на увазі саме збройні сили. У перші роки російсько-української війни практично не існувало офіційних бойових посад для жінок у ЗСУ, мінометниці, гранатометниці, снайперки працюючи у гарячих точках, за документами були «банщицями» та «кухарками». А це суттєва різниця в оплаті праці, пільгах: чоловіки отримували «весь пакет», а жінки – ні, хоч воювали так само і там само. У 2015 році був заснований адвокаційний правозахисний громадський проект про українських жінок на війні «Невидимий Батальйон». За кілька років цим активісткам вдалося домогтися реформ, пов'язаних зі становищем жінок в армії. Зокрема, у 2018 році набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у ЗСУ та інших військових формуваннях». Він офіційно закріпив рівність чоловіків і жінок у ЗСУ.

2. Стереотипи про розподіл сімейних і професійних ролей між чоловіками та жінками. Для жінки значущою соціальною роллю вважається роль домогосподарки, матері. І коли вона обирає для себе захист Батьківщини, частина суспільства засуджує цей вибір (втекла, щоб не дбати про дім; кинула дітей; хоче спати з чоловіками), або висміює його. Що характерно, про чоловіків на війні такого не говорять, ними просто захоплюються. У цьому контексті дуже показовим є гидкий виступ екс-артиста студії «Мамахохотала» Олександра Саса (відео опубліковане на YouTube у травні 2022). На шоу «Українська стендап-комедія» він образив

жінок, які служать у ЗСУ. Недожарт про «горлові війська, які кричатимуть «в атаку» і сосатимуть... всю душу ворога» обурило українців. Зокрема, про це говорили авторки YouTube-каналу «Палає» Емма Антонюк та Яна Брензей. Реакція наших свідомих громадян зробила свою справу: горе-комік публічно вибачився і почав говорити про завершення кар'єри.

3. Стереотипи, що визначаються специфікою змісту праці: жіноча – обслуговуюча, виконавська; чоловіча – керівна та творча. Суспільству непросто прийняти, що жінки можуть виконувати «чоловічу» роботу (наприклад, служити у ЗСУ). Адже їхня роль – допомагати і надихати. Звідси –необ'єктивні очікування стосовно їхнього вигляду на передовій. З одного боку, активно виносяться в публічний простір проблеми відсутності жіночої форми, бронежилетів, доступності елементарних засобів гігієни. З іншого, нам нав'язують «гламурний» образ воячки («сексі» та «в міні»). Апогею це досягло в пісні та кліпі Руслана Ханумака «Дика Дичка». Аналіз цього сумнівної якості музичного продукту зробила авторка ютуб-каналу «Рагулівна». Найцікавіше, що після хвилі хейту Руслан вирішив «залишити музику», однак, так і не зрозумів причини обурення. Адже сексуалізація жіночого тіла – норма сучасної культури. Глядачі ж писали, що в пісню принижує жінок, які захищають Україну.

Українки роблять можливе й неможливе, щоб зупинити війну. І якщо суспільство (зокрема, педагоги) буде мовчки толерувати гидкі жарти про жінок-воячок, невизнання їхніх прав, плітки про них, то вийде, що воно заслуговує всіх тих москальських лих, які впали на нас. Пора дорослішати!

Список використаних джерел

1. Васьківська О. Є. Гендерні стереотипи в українському інформаційному просторі. *Матеріали другого науково-методологічного семінару «Права людини: відображення у медіапросторі» (27.02.2023)*. Київ: ФМВ, 2023. С. 34–36.

2. Ткалич М. Гендерна психологія : навч. посіб. 2-ге вид., випр., доповн. Київ: Академ-видав, 2016. 256 с.